

Маркевіч А.А.
дацэнт

АБ ШЛЯХАХ ПРАЊІКНЕННЯ НЯМЕЦКАЙ ЛЕКСІКІ Ў БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

Шырокаму пранікненню іншамоўных слоў у беларускую лексічную сістэму садзейнічала і садзейнічае геаграфічнае становішча Беларусі. Яшчэ ў складзе Вялікага княства Літоўскага Беларусь з'яўлялася месцам сутыкнення інтарэсаў суседніх краін. Іншаземцы часта асядалі на беларускіх землях як спольчальны рамесніцкай вытворчасці. Гэта садзейнічала пранікненню ў беларускае моўнае асяроддзе іншамоўнай лексікі, пераважна нямецкай і польскай.

Вялікую цікавасць уяўляюць даследаванні аб шляхах пранікнення слоў нямецкага паходжання ў беларускую мову заснавальніка беларускай філалогіі Я.Ф.Карскага і шэрагу пазнейшых даследчыкаў.

Лексічныя запозычванні з нямецкай мовы ў беларускую можна падзяліць на раннія і пазнейшыя.

Сярод ранніх запозыччанняў значнае месца займае лексіка, якая абазначае дзелавыя адносіны людзей, назвы прадметаў гаспадарчага ўжытку, пабудов, разнастайныя з'явы і пашылі гаспадарчага і культурнага жыцця: вага, гандаль, крама, рахунак, шапі, турма, шпіталь, кухня, краёда, цукар, пыбуля, футра, смак, танец, абнас, цуглі і інш.

Большасць слоў нямецкага паходжання праніклі ў беларускую мову праз польскую. Неабходна адзначыць вялікае значэнне, якое адпывала ў замацаванні нямецкай лексікі ў беларускай мове польскае пасрэдняцтва. Асабліва прыкметным гэта было ў другой палове ХVІ ст., калі Беларусь аказалася ўключанай у склад Польскага каралеўства. Амаль ўсе вяломныя з таго часу ў беларускай мове нямецкія лексічныя запозычванні ўласцівы і польскай мове. Напрыклад, *ванораваць* (польск. *wedrowac*, ням. *wandern*), *вішавіць* (польск. *winszowac*, ням. *wunschen*), *каштаваць* (польск. *kosztowac*, ням. *kosten*), *малываць* (польск. *malowac*, ням. *malen*), *фэст* (польск. *fest*, ням. *Fest*), *цуглі* (польск. *sigle*, ням. *Zugel*) і інш.

Неабходна адзначыць таксама пранікненне нямецкай лексікі праз пасрэдняцтва яўрэйскай мовы. Гэта асабліва тычыцца лексікі, якая звязана з гандлем або рознымі рамёствамі, якімі займалася, галоўным чынам, яўрэйскае насельніцтва. Гэта, напрыклад, такія словы, як *рахунак*, *гандаль*, *труна* і інш.

У час існавання прамых гандлёвых сувязяў насельніцтва паўночнай часткі Беларусі з нямецкімі кантэрамі ў прыбалтыйскіх абласцях праніклі запозычванні непасрэдна з нямецкай мовы. Ніжняямецкі дыялект з'яўляўся пануючай гутарковай і дзелавой мовай у Прыбалтыцы.

Непасрэдна ад немцаў лексіка нямецкага паходжання пранікала і пазней у сувязі з пасяленнем на Беларусі нямецкіх спецыялістаў у галіне ваеннай

справы, рамёстваў, гандлю. У час Вялікай Айчыннай вайны ў беларускай мове шырока ўжываліся словы, якія характарызувалі быт, наводзіны, мову нямецкіх салдат (эрзац, татальны, шнапс, бліцкрыг, гестапа, абвер і інш.). Большасць з іх не замацавалася ў мове і перайшла ў гістарызмы.

Працэс пранікнення іншамоўнай лексікі, у тым ліку нямецкай, у беларускую мову пашыраецца ў цяперашні час, у перыяд актывізацыі гаспадарчых, навуковых і культурных сувязяў нашай незалежнай рэспублікі з замежнымі краінамі.

Грышкевіч Н.П.,
дацэнт

ШЛЯХІ ЎДАСКАНАЛЕННЯ САМАСТОЙНАЙ Р.БОТЫ СТУДЭНТАЎ ПА ЗАМЕЖНЫХ МОВАХ

Актывізацыя працэсу навучання ў вышэйшай школе рэалізуе скрытыя рэзервы ў павышэнні эфектыўнасці педагагічнай працы. Аднак усё намаганні па інтэнсіфікацыі вучэбнага працэсу акажуцца неэфектыўнымі, калі не будуць дапоўнены ўдасканаленнем самастойнай работы студэнтаў.

Аналіз псіхалага-педагагічнай літаратуры па праблеме самастойнай работы дазваляе ўстанавіць, што розныя падыходы да выяўлення сутнасці, структуры, ролі выкладчыка ў правядзенні гэтай работы вызначаюцца яе двайным характарам. Вынікі, атрыманыя ў час даследавання спецыфічных асаблівасцей самастойнай работы студэнтаў пры вывучэнні замежнай мовы, сведчаць аб тым, што раскрыццё яе характэрных асаблівасцей магчыма толькі на аснове разгляду гэтай работы як двухбаковага працэсу ўзаемадзеяння кіруючай ролі выкладчыка і самастойнай работы студэнтаў.

З аднаго боку, гэта работа з'яўляецца педагагічным сродкам арганізацыі і кіравання самастойнай дзейнасцю студэнтаў, з другога -- уяўляе спецыфічную форму вучэбнага і навуковага пазнання. Такое разуменне сутнасці самастойнай работы студэнтаў дазваляе гаварыць аб знешніх і ўнутраных баках: першыя абумоўлены навучальнымі функцыямі выкладчыка, другія -- пазнавальнымі функцыямі студэнтаў.

Самастойная работа, паглыбляючы функцыі вучэбнага працэсу (адукацыйную, развіццёвую і выхавальную) і будучы накіравана на вырашэнне прафесійных задач, дапамагае:

- напырэнню і паглыбленню агульнага і прафесійнага кругляду студэнтаў;
- фарміраванню ўменняў і навыкаў навуковай арганізацыі працы;
- развіццю мыслення студэнтаў, авалодванню вопытам творчай дзейнасці;